ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 112 — Субота, 20 фебруар 1954

МИКИ трага за МУЛА-ЛОМ

Полазак

2

НАСТАВИЋЕ СЕ

Б. Е. ИРИ

Долина плаве магле

Стајали су на самом рубу дуге, стрме падине и зачуђено гледали тајанствену долину која се пружала пред њима. Високи, окомити зидови од базалтног стења оивичавали су је с три стране и једини прилаз у њу била је та уска падина начичкана оштрим каменим шиљцима. Изгледало је као да се сама природа постарала да људима онемогући приступ у ту дубоку планинску провалију. Густа, плавичаста магла, која је покривала дно долине, сезала је готово до половине камених литица. Кроз ту магловиту завесу ништа се у долини није могло видети. Какве тајне леже у њој?

— Свакако злато, — изрече гласно своју мисао практични Том Кервуд. — Ја сам због њега и пошао и, разуме се, морам га наћи. — При помисли на жути метал осмех се разли по његовим младалачком, од сунца потамнелом лицу, на коме се истицала одлучна, четвртаста брада.

Поглед на долину под маглом изазивао је код његових другова различите мисли и осећања. Ален Ренд, инжењер и доктор класичне филологије, који је био истих година као и Кервуд, осећао је да му срце брже и јаче куца. Али, не због помисли на благо.

— Ја у то нисам баш сигуран, — прозбори он лагано. — Мој отац... — он се наједном окрете, јер се иза његових леђа зачу уплашено мрмљање њиховог водича Рамона:

— То је уклето место. Никад раније нисам видео такву маглу. Погледајте само. Сунчева светлост не продире кроз њу. Пре би се рекло да се од ње одбија. Карамба! — и његов уплашен говор претвори се у неразумљиву бујицу шпанских речи.

Квето, млади Индијанац, који је био четврти члан ове експедиције, шапутао је грленим гласом:

— Долина несталих. Не ићи унутра. Мој народ не ићи унутра. Табу.

— Чујеш ли ти ово? — запита Ален Ренд свога друга.

— Легенде и празноверице, — одврати Кервуд и насмеја се. Његов звонки, самоуверени смех просу се над долином, одби се од стена и врати се као вишеструки одјек. — Да ли је икад било неког скривеног блага око кога нису испредене најчудније и најневероватније бајке? Додуше, ова магла је заиста необична. Можда је то само вулканска пара која вековима избија из пукотина на дну долине. Но, ми смо добро опремљени и не бојимо се. Ја се нећу изненадити ако на дну долине нађемо мноштво костура, али сам сигуран да на духове нећемо наићи. Време лети, Алене. Треба прегнути на посао.

Рекавши то, он скиде с леђа ранац и извуче из њега једну маску, која је потсећала на ратне маске против отровних гасова. То је било његово и Алоново дело. Маска је била начињена од алуминијума, гуме и стакла. Веома спретно, он је навуче преко своје немирне, тршаве косе и уз Аленову помоћ причврсти за њу два танка гумена црева која су другим крајем била везана за боцу с кисеоником. Боца се налазила у кожној торби коју је он носио на леђима. С таквом маском човек може, без обзира на атмосферу у којој се налази, да издржи пуна три часа.

Наоружан револвером и ножем и с пуним фишеклијама око појаса, Том се упути низ падину. Но, тек што је учинио десетак корака, он се врати и свој тројици стеже руку, као да се од њих опрашта заувек, а затим се журно окрете и стаде да се спушта. Корачао је опрезно, обилазећи оштре камене шиљкове и тражећи најлакши пут. После непуних двадесетак минута, његова висока, снажна фигура ишчезла је у плавичастој магли.

Ален Ренд стајао је на рубу падине и гледао како његов пријатељ нестаје. Његова два пратиоца стајала су иза њега, не мичући се и не проговарајући ни речи. Све је било тихо. Није се чуло чак ни двркање попаца, нити икакав шум тако обичан у топле летње дане. Изгледало је да се гробна тишина која је владала у долини ширила над целом околином.

Ален је непомично стајао.

— Можда доле заиста има злата, — размишљао је он, — Али, шта се још скрива у дубинама те густе, плавичасте магле?

Пре двадесет и пет година Аленов отац дошао је до једне мапе старе преко четири стотине година, која је потицала још из времена Балбоаових истраживачких експедиција. То је била карта једног тајног скровишта блага, које се, према ознакама на овом старом, већ избледелом документу, налазило у једној долини у планинском ланцу Кордиљера, у Хондурасу. Једини преживели члан неке шпанске експедиције која је продрла у Долину плаве магле нацртао је ту карту и употпунио је детаљним описом путева и путељака којима се могло стићи до ње. Кроз колико је руку та мапа прошла за протеклих четири стотине година, колико је људи ишло да тражи тајанствену долину и тамо заувек нестало, нико не би могао рећи. Али, исто је тако било вероватно да је мапа лежала у некој старој архиви све док стари Ренд није наишао на њу кад је једном приликом био у Мексико Ситију.

Мада га је жена преклињала да се не излаже непотребној опасности, Аленов отац пошао је да тражи тајанствену долину. С једном малом групом, састављеном од Индијанаца, он се упутио најпре у Сан Лоренцо, а одатле у планинске гудуре непроходних Кордиљера. И никад се више није вратио.

Две године после његовог нестанка, вратио се у Сан Лоренцо један полулуди Индијанац и испричао Рендовој жени, која је била дошла у тај град не би ли што дознала о судбини свога мужа, неку невезану, тешко разумљиву и ужасну причу о необичној смрти која је у Долини плаве магле покосила њеног мужа и све његове пратиоце и од које се само он спасао. Све док није завршио своје школовање Ален није ништа знао о трагичној судбини свог оца. Таква је била његова последња жеља и мајка се није оглушила о њу. Тек тада му је мајка испричала о старој карти и очевом подухвату. Уручила му је и карту због које је отац изгубио живот и његову последњу поруку, написану по свој прилици на неколико тренутака пред смрт. И поруку и карту предао јој је онај преживели Индијанац.

Ален се и сад сећао узбуђења које га је обузело кад је угледао већ избледеле редове очевог последњег писма. „Моме сину Алену кад постане пунолетан и заврши школу. Нашао сам Долину плаве магле и њено благо, али сам желео да решим чудну тајну која их обавија. Нисам успео. Нисам у стању да опишем шта сам видео — то је исувише невероватно — али ти, сине мој, мораш доћи овамо и, наоружан знањем, покушати да победиш плаву маглу и да продреш у долину. Плава магла напада плућа, исисава из човека живот и доноси смрт — а можда то и није смрт — али ја сам сувише слаб...“

То је било све. Вероватно га је у том тренутку задесила смрт. Под каквим је чудним околностима умро његов отац и од чега је заправо умро, Ален Ренд није знао. Он је дуго лупао главу над најчуднијом реченицом у очевом писму: „доноси смрт — а можда то и није смрт“, али није могао да нађе решење те загонетке. Можда је очев ум био нечим помрачен? Ипак, Ален никако није могао да замисли да би тај прибрани, хладнокрвни човек, какав је био његов отац, могао да изгуби разум чак и пред лицем најужасније смрти.

Сад је Ален Ренд био ту да пронађе смисао ових неразумљивих речи и да испуни последњу очеву жељу. Успео је да наговори свог школског друга Кервуда да пође с њим. То, уосталом, и није било тешко, јер се Кервуд, иако већ дипломирани аеронаутички инжењер, одушевљавао авантуристичким подухватима као да је био четрнаестогодишњи дечак. Тако су њих двојица долетели на свом двомоторном авиону у Сан Лоренцо. Њихов „Даглас“, који је раније изгледао као и сваки други путнички авион, био је претворен у праву летећу физичку и хемиску лабораторију, у којој се налазило све што им је на путу могло затребати. Из Сан Лоренца пријатељи су предузели неколико летова над планинским ланцем Кордиљера. На последњем лету открили су долину под маглом и једну зараван погодну за атерирање на неких петнаестак миља далеко од ње. Два дана после тог открића, „Даглас“ се несметано спустио на зараван у Кордиљерима. Но, овог пута у авиону су, поред двојице пријатеља, били и Кастилијанац Рамон, кога су узели за водича, и један носач Индијанац. И, ето, сад су на самом улазу у долину, решени да открију њену тајну.

Мада је од Кервудовог одласка протекло свега два часа, Алену се чинило да већ читаву вечност стоји на рубу падине очекујући његов повратак. Срце му је снажно лупало кад се кроз маглени вео стала указивати некаква тамна прилика, која је, уколико се више приближавала, постајала све јаснија. Ален није могао да дође к себи. Јер, Кервуд је нешто носио. Злато? Али, не. Његов терет био је бео, а не жут и сјајан. Тек кад је Кервуд потпуно изронио из магле, Ален је сагледао његов терет. То је било људско тело!

Као без душе, потрчао је усусрет пријатељу, довикнувши Рамону и Квету да пођу за њим. Њихово запрепашћење било је још веће кад су стигли до Кервуда, који је посртао од умора. У првом тренутку стајали су као укопани, и не помишљајући да му помогну.

(Наставиће се)

Како зарашћују повреде код животиња

Велик број животиња долази на свет свакога дана, али мали број доживи зрело доба, а још мањи дубоку старост. Па и тај мали број преживелих обично преболи повреде различитог порекла и кроз цео свој живот носи ожиљке као успомену на „тешке дане". Тако је, например, кожа морског лава обично покривена ожиљцима на глави и предњем делу тела. Те ожиљке он задоби је у борбама са супарницима. Ове ране би за човека биле смртоносне, али за лава не. Слој масноће испод коже спречава дубље повреде, а ране на кожи брзо зарасту. На кожи јелена често могу да се виде трагови зуба неке звери, а на зечјим кожама ожиљци које су направиле совине канџе.

Сисари су веома отпорни према инфекцији рана. Тако се пацови који у лабораторијама служе за експерименте опорављају врло брзо, иако су на њима вршене операције инструментима који нису стерилизовани. Да се то ради са човеком, он би несумњиво умро од тровања крви. Исто тако, повређене кости код животиња брзо зарасту. Ретка је збирка скелета у којој се не могу видети примерци зараслих прелома. Понекад су те кости зарасле тако као да их је намештао неки хирург. Место прелома познаје се само по незнатом задебљању. Међутим, кости најчешће зарасту неправилно, тако да, например, нога остане краћа и животиња постаје хрома.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК СТОЈИЉКО СТОЈИЉКОВИЋ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ИЗДАЈЕ И ШТАМПА „ПОЛИТИКА“ ШТАМПАРСКО-ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ТЕКУЋИ РАЧУН БРОЈ 102-Т-82. ПОШТ. ФАХ 124. — ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ: ГОДИШЊА 500, ПОЛУГОДИШЊА 250 ДИНАРА. ЗА ИНОСТРАНСТВО ГОДИШЊА 760, ПОЛУГОДИШЊА 380 ДИНАРА. РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

По свршетку рата...

Ричард Лин, официр британске војске, прича у овом чланку један од својих доживљаја за време Другог светског рата.

Прошлог месеца обавестили су ме о смрти Џоане Винкерс. Била је тешко озлеђена у једној аутомобилској несрећи и, мада су је одмах пренели на клинику, сутрадан је подлегла. Последње су јој речи биле: „Умирем са убеђењем да сам увек поштовала правду“. У једном постскриптуму јављали су ми још да ћу, према њеној последњој жељи, добити мали златан сат, украшен дијамантима, који је она увек носила на руци. Добро сам познавао тај сатић; имао је иницијале на поклопцу, а три бриљанта су недостајала, избијена метком из револвера.

Џоана Винкерс припадала је оној врсти људи за које новац не претставља никакав проблем. Њено име могло се наћи у свим монденским рубрикама. Размажено дете, увек у потрази за новим разонодама, ангажовала је једном, уз астрономски високу цену, три мађионичара светске класе: Италијана Перетија, краља хитрине и вештих прстију, Јапанца Нагатоа, специјалисту за бацање ножева, и Француза Варела, који је изводио разне вештине са својим „чаробним куфером“ с двоструким дном. Они су пристали, пошто им је претходно дала реч да неће никоме одати њихове трикове, да је науче свему ономе што су сами знали. Ускоро је Џоана, иначе врло даровит ученик, била у стању да на разним приредбама изводи неочекиване подвиге.

Ја сам се с њом упознао 1941 године, у најмрачније дане рата. Било је то у подруму хотела Минзаха у Тангеру, око шест часова изјутра. После једне непроспаване ноћи сишао сам у кухињу, у нади да ћу наћи нешто за јело, јер у овом граду рад почиње тек у десет часова. Био сам не мало изненађен кад сам у сутерену опазио светлост. Једна љупка, црномањаста млада жена седела је за столом и јела пржена јаја и сланину.

— Хоћете ли да ми правите друштво? — упита ме и показа на тањир.

Ја климнух главом и претставих се.

— Ја се зовем Џоана Винкерс, — рече млада жена. — Враћам се с једне тешке ноћи код поморског аташеа... Било је исувише чистог Мартинија...

Она устаде, узе један тањир, а затим ми приђе и из мог рукава извади парче шунке. Још се нисам ни снашао од чуда кад ми из једног џепа извуче два јаја, а из другог калауз, на који сам био потпуно заборавио.

— Ви сте обијач? — упита она и врати ми калауз. Није ми било ни на крај памети, да јој објашњавам да сам ноћ провео у друштву с газдом хотела, једним Французом по имену Дарит, намештајући микрофоне у собама број 25, 26 и 27 и зато сам мудро сакрио своје право занимање...

— Нисам. Трговац сам... Живим у Гибралтару и дошао сам да се нађем с неким пословним пријатељима.

Она признаде да ју је Тангер разочарао. Дошла је овамо пре шест месеци, јер је чула да је то место створено за пустоловине.

— Али, и Французи и Енглези и Немци, и Шпањолци и Италијани задовољавају се тиме што се само гледају као пси од порцелана. Нико никоме не упућује ниједну реч и никад се ништа не догађа. Спала сам на то да приређујем мађионичарске претставе. Хоћете ли вечерас да ми будете помоћник кад будем изводила трикове са чаробним куфером? То не смем да тражим од Франкија...

— Од кога?

— Од Франкија Додлица, америчког поморског аташеа. Он је веома љубазан, али се бојим да је помало уображен.

Мора бити да ми се на лицу читало устручавање, јер она одмах додаде:

— Не мари ништа... Наћи ћу већ неког.

У три сата по подне, једна кола немачког конзулата довезоше у хотел Минзах доктора Штруера, професора Корха и пуковника Баумдена, који су заузимали собе 25, 26 и 27. Стручњаци за електронску технику, они су били инсталирали у неутралној зони један од првих немачких радара, да би контролисали пролазак савезничких бродова кроз мореуз, а затим су то јављали својим подморницама у океану или Средоземном Мору. То је претстављало велику опасност за снабдевање британских острва храном и војске материјалом. Зато сам и добио наређење да ту станицу пронађем и уништим.

Брзо сам отрчао у своју собу и ставио слушалице на уши. Чуо сам јасно глас једног од Немаца — мора да је то био Баумден — који је поручио минералну воду. Затим сам кроз жагор општег разговора разабрао одломак: „Три сандука која су дошла јутрос морем...“ После тога чуло се отварање куфера и спремање. Чим су изишли из својих соба, почео сам претрес, али ништа нисам нашао. Бесумње су им сва документа била у каси конзулата. Но, ипак сам био задовољан, јер сам се уверио да моја прислушна станица добро функционише.

У трпезарији, док сам ручао, предадоше ми једно писмо; Џоана Винкерс ме је молила да да присуствујем њеној претстави код америчког поморског аташеа. Дарит ми је рекао да се Немци неће вратити пре вечери и зато одлучих да прихватим позив.

Вила пуковника Франка Додлица била је у „Планини“, отменој четврти Тангера. Џоана Винкерс, у хаљини од црвене свиле, стајала је на малој позорници у дну дворане и кад сам ја улазио баш је вадила голубове из цилиндра. Претстава се наставила нестајањем новчаника, прстенова и налив-пера. Моје налив-перо враћено ми је у завоју од целофана. Поред пера нађох и једну цедуљицу. „Мило ми је што сте дошли. Џоана“. Но, најглавнија тачка био је чаробни куфер, у који затворише Додлица. Кад је потом куфер опет отворен, у њему никог није било. Тада се ја неопажено извукох и одох у свој хотел.

(Крај у идућем броју)

Једна заблуда

Осамдесетих година прошлог века у један мали, забачени колеџ на западу Америке долазио је крајем сваке школске године окружни бискуп под чијим је надзором била тада већина просветних установа. После завршене инспекције, директор колеџа, који је истовремено био професор физике и хемије, приредио би вечеру на коју би, поред бискупа, увек позивао и све наставнике.

На тим вечерама главну реч имао је бискуп, који је с висине гледао на наставнике забаченог колеџа. После једне такве вечере бискуп је надугачко и нашироко износио своје мишљење о науци, тврдећи да је она већ одиграла своју улогу. Јер, говорио је он, све што је у природи требало открити откривено је, сви проналасци већ су учињени и тако за научнике више ништа није остало. Кад је завршио своје излагање, окренуо се према директору колеџа очекујући да се и он с њим сложи.

Директор колеџа одговорио је да он веома цени бискупову мудрост и животно искуство, али да се ипак са овим његовим тврђењем не може сложити. Ја, наиме, мислим, рекао је директор, да ће за идућих педесет година наука учинити више открића и дати више проналазака но што је учињено од стварања света до данас.

Бискуп је био запрепашћен и ван себе од беса што се неко усудио да му противуречи.

— Укажите ми бар на једну ствар коју ће нам та ваша наука моћи још да пружи, — рекао је он директору.

— Добро, — одговорио је директор. — Ја мислим да ће кроз педесет година људи бити у могућности да лете као птице.

— Будите сигурни да ћете се због ове јеретичке мисли пећи у најцрњим дубинама пакла. Моћ летења подарена је само анђелима, — одвратио је бискуп љутито и дигао се од стола.

Можда је још на почетку приче о овом истинитом догађају требало рећи бискупово име. Наиме, он се презивао Рајт и у то време имао је два синчића — Орвила и Вилбура. А Орвил и Вилбур Рајт били су она два упорна младића који су први полетели на авиону с мотором.

ЖИВОТИЊЕ И МИРИСИ

Неки стручњаци проучавали су дејство појединих мириса на животиње, па су утврдили да пси обично не воле мирис алкохола и дима од дувана. Мирис дувана неугодан је не само псима, него и многим другим животињама: мачкама, коњима, рогатој стоци и тако даље. Међутим, неки су установили да је мирис дувана необично привлачан за камилу. За време једне експедиције у Судану, неки новинар после вечере запалио је цигарету. Недалеко од њега налазиле су се камиле које су спавале, јер су тога дана много пешачиле. Једна камила није спавала и чим је осетила мирис дима пришла је новинару и жељно удисала ваздух с димом.

Мачке и њима сродне животиње воле мирисе неких биљака. Тако је познато да мачке воле мирис валеријане и метвице. Чим наиђу на стручак валеријане, мачке се раздрагано ваљају по њему. Било је случајева да су мачке покушавале да отворе бочице у којима су биле капљице валеријане. У чувеном Хагенбековом зоолошком врту један лав био је јако узнемирен, па га је дресер умирио мирисом лаванделе. Он је пред његовом њушком махао марамом која је била натопљена уљем лаванделе и лав је одмах почео да се смирује, ширио ноздрве и упијао мирис, а шапама хватао мараму и њоме се играо. Трула риба привлачи нарочито ситне звери: кунице, творове, ласице, а неки кажу да угинула мачка за време распадања нарочито привлачи лисицу и она тада лако пада у клопку.

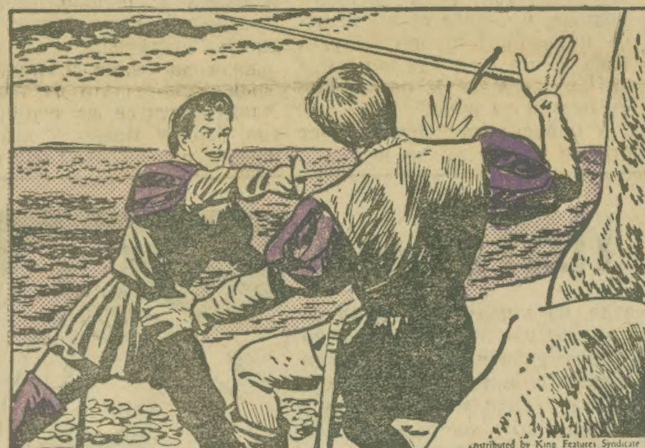

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

РИБАРСКИ БРОДОВИ И ЧАМЦИ

Многи наши људи који су посетили море чули су за разна имена рибарских бродова и чамаца. Неки од тих бродова и чамаца служе само за риболов, а други, и за превоз људи и робе. Осим тога, они се разликују и по облику дуж целе наше јадранске обале, јер друкчије их праве у подручју Истре, а друкчије у Хрватском Приморју, затим средњој и северној Далмацији и Боки Которској. Ови бродови и чамци обично се покрећу веслима, једром или мотором, а неки имају све троје: мотор, једра и весла.

Овде ћемо описати и набројати најобичније рибарске бродове који се употребљавају на нашем Приморју.

Туноловци су највећи рибарски бродови. Дуги су од 18 до 26 метара, терају се мотором од 180 до 400 коњских снага, а брзина им износи од 9 до 10 чворова. Крма им је јако широка да би се на њу могла да смести тешка мрежа пливарица. Први наш туноловац набављен је 1921 године, а то је у исто време био и први туноловац у Средоземном Мору.

Кочара има разне величине: од 11 до 26 метара. Командни мост налази се на прамцу или на крмилу. Они имају велики газ, широку и стабилну конструкцију и јак мотор.

Брагоци су стари типови рибарских бродова, али су сада ретки. Има их још у Истри. Дуги су од 8 до 13 метара, дно им је равно а палуба потпуно прекривена и има три отвора. Прамац им је знатно завинут према унутрашњој страни и уздигнут, крма широка, а кормило велико. Они имају два јарбола на којима висе четвороугла једра. Предњи је јарбол знатно мањи од стражњег.

Леути су првенствено далматински типови рибарских чамаца, а налазе се и у области Лошиња. Дуги су од 8 до 12 метара, имају четири до шест весала и један јарбол са троуглим (латинским) једром. Прамац и крма код леута су зашиљени а дно им је овално. Средина чамца је отворена, а по потреби може се затворити поклопцима. Леути који се употребљавају око Задра, Шибеника и Корчуле имају пред прамцем кратак кљун, као неки мост за лакше укрцавање и искрцавање. У току више векова ови чамци били су највећи рибарски бродићи уз далматинску обалу. Они се данас праве у великом броју, а многи су на моторни погон.

Батели или батане су истарски типови рибарских бродова. Слични су брагоци, али имају мање димензије. Дуги су седам до једанаест метара. Имају два једра као и брагоци. Од њих се разликују по свом шиљастом прамцу.

Гаете су најпознатији типови рибарских чамаца, а раширени су на целом нашем Приморју, нарочито у Далмацији. Гаета је налик на леут, али је обично мања од њега. Она је дуга од 6 до 9 метара, а разликује се од леута по томе што нема кљуна на прамцу.

Гуц је уски и лаки рибарски чамац, који је дуг пет до седам метара. Крма и прамац су му зашиљени а дно је овално. Неки гуцеви имају крму заобљену. Предњи део чамца до јарбола обично је покривен. Они имају четири весла и једро.

Пасаре су сличне гуцу, али немају прамац. Дуге су четири до шест метара, а крма им је равно исечена.

Трупице су мали чамци за лов на ципле и јегуље који се употребљавају на ушћу Неретве. Дно им је коритасто: у средини су широке, а према крајевима се нагло сужују.

Поред ових постоје и друге врсте рибарских чамаца који имају разноврсне називе: бродице, гондуле, бателине, бателиће, копуле итд.

Који је одговор тачан?

Роман „Лимунација на селу” написао је:

Радоје Домановић
Илија Станојевић
Стеван Сремац
Бранислав Нушић

Елафитес је био назив за:

једног римског војсковођу
једну грчку варош
скуп острва
једну стару болест

Златоносовићи су били:

средњовековни род војске
босанска властела
дубровачки трговци
лица из народне приче

ОДГОВОРИ:

Роман „Лимунација на селу” написао је Стеван Сремац (рођен у Сенти 11 новембра 1855, умро у Соко-Бањи 12 августа 1906). Одличан приповедач и романсијер, дао је велики број приповедака и више романа. Дао је и већи број историских прича. Био је прави песник Ниша, али је добро сликао и друге крајеве, у првом реду Војводину. Јачином свога хумора заузима једно од првих места у нашој књижевности.

Елафитес, то јест Јеленска Острва, био је назив за скуп острва на источној страни Јадранског Мора, у дубровачкој области, југоисточно од Мљета. Сада су то острва Олиб, Јакљан, Шипан, Лопуд, Колочеп, Дакса и Локрум. Лопуд се још у 13 и 14 веку звао Далафота.

Златоносовићи су били босанска властела Средњег века. Били су господари Усоре и краја око Зворника до близу Сребрнице (1400—1430). Од њих је нарочито био важан Вукмир, усорски војвода, најсилнији великаш Северне Босне. Од 1430 године дошли су Златоносовићи у сукоб са босанским краљем Твртком II. Ускоро затим, 1433, њихову област заузео је деспот Ђурађ. Од тада је почело пропадање ове породице.

КО БИ ТО РЕКАО НА ПРВИ ПОГЛЕД!

Ове три сличице, тако различите на први поглед, ипак имају нечег заједничког. Да ли вам је то пало у очи? И шта им је то заједничко?

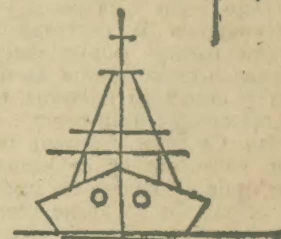

(Све три сличице нацртане су помоћу 15 правих линија и два круга).

ДЕЈСТВО ДДТ-а

Према тврђењу неких стручњака, за последњих десет година захваљујући ДДТ-у, спречено је пет милиона смртних случајева и око сто милиона тешких обољења код људи.

ВЕЛИКА БИТКА

Највећа битка између људи и животиња која је до данас забележена одиграла се улето 1952 године у Бразилији. То је био прави рат између двеју организованих војски, који је трајао три дана и две ноћи. С једне стране налазило се 400 Индијанаца, одлично опремљених за бој, под командом Енглеза Лајнингена. Они су располагали огромним количинама воде, хиљадама тона нафте и са више десетина пушака, револвера и митраљеза са запаљивим мецима. С друге стране били су — мрави.

У читавој области пронео се глас о доласку крволочних црвених мрава. Урођеници су бежали главом без обзира, остављајући своја имања, стоку и жетву на милост и немилост уништитељу. Један Бразилијанац, сав усплахирен, упозорио је Лајнингена на опасност 48 часова пре доласка мрава. Па ипак, он је са својих 400 људи остао на „положају". Решио се да брани огромну плантажу, силосе крцате житом и стотине крава, коња и свиња. Лајнинген је за три године боравка на плантажи победио сушу, поплаву и епидемије и чврсто је веровао да ће изићи накрај и са овим мравима, које су урођеници називали „црвеним ђаволима". Били су то вечито гладни инсекти, велики као човечји палац и необично оштрих вилица.

Тачно у подне, коњи су се узнемирили. Непогрешивим инстинктом осећали су опасност. Било је немогућно обуздати их. А тада је оживела прашума. Престрављене звери бежале су у гомилама, рушећи све пред собом. Спасавали су се заједно јагуари и пуме, јелени и тапири. Иза њих грмела је земља под копитима бескрајних стада бивола, који су наилазили у облаку прашине. На крају поворке крештале су хиљаде мајмуна-пљачкаша. Иза крупних звери повлачили су се гмизавци и друге мање животиње. Земља је врвела од гуштерова свих врста, глодара, жаба и змија отровница.

Лајнинген и његови људи мирно су чекали нападаче иза једног великог канала пуног воде. Широк четири метра, ископан у облику циновске потковице, он их је одвајао од непријатеља. Помоћу читавог система брана, које је изградио на оближњој реци, Лајнинген је могао да регулише ниво воде у каналу. Неколико стотина метара иза канала с водом налазио се шест километара дуги, бетонирани шанац напуњен нафтом. Ако би неким случајем непријатељ прешао воду, пред њим би се испречио пламени зид.

Кад је поново завладала тишина, Лајнинген је потерао свог коња на узвишицу на којој се налазио ранч. Занемео је пред грозним, и у исто време величанственим, призором. У недоглед, на површини од преко 80 квадратних километара, размилеле су се хорде црвених мрава. Од безброј них милиона као бријач оштрих вилица људе је раздвајао само један уски канал.

Непријатељ је наступао у правим ратним формацијама. Ниједна људска армија не би била у стању да постигне ту милиметарску прецизност у нападу. Са чела, у правој линији, издвојиле су се извиднице, које су почеле да испитују канал. За то време главнина армије стајала је непомично. Око четири сата, два крила непријатељске армије почела су да затварају обруч око плантаже. Кад је опкољавање завршено, мрави су за тренутак застали, а онда, као да су се договорили неким тајним телеграфом, прешли су у напад. На фронту широком сто метара, милиони мрава, у најбољем реду, почели су да се спуштају у канал. Густо збијени редови тонули су у воду, а преко тог живог понтонског моста наступали су други мрави. Кад су већ били на домаку друге обале, Лајнинген је пустио нове количине воде у канал. Мрави су се очајнички борили с таласима. Била је то права катастрофа, у којој је настрадала цела прва армија нападача. Индијанци су славили победу. Кад је сунце зашло, Лајнинген је поставио страже, а патроле су целу ноћ обилазиле канал. Све док није свануло, снажни рефлектори осветљавали су црне непријатељске масе.

Тек у зору браниоци су видели шта им се спрема. У шумици, на западном боку, међу мравима владала је велика ужурбаност. Киша лишћа падала је без престанка са дрвећа, бршљана и лијана. С невероватном дисциплином и смислом за организацију мрави су остваривали свој план. Сваки лист претстављао је сплав, а спојено лишће претвориће се у небројене понтонске мостове. Лајнинген је јурио дуж канала и издавао наређења. Опет су милиони мрава нашли смрт у води. Успешно је одбијено неколико узастопних напада. Изненада, чули су се избезумљени гласови: „Прешли су!" Група од неколико хиљада мрављих „командоса" успела је да пређе канал на најслабије брањеном месту. Зачули су се крици престрављених људи.

Плантажа са својим богатим плодовима била је изгубљена. С три револверска хица Лајнинген је издао наређење за повлачење на другу одбранбену линију. Ранчу још није претила непосредна опасност. Једна од три цистерне с нафтом испражњена је у шанац. Лајнинген је окупио уплашене људе. Ко год сматра да је отпор узалудан, нека напусти положај и повуче се преко реке на задњој страни одбранбене линије, где још нема мрава, — рекао им је он. — Сви су остали уз њега.

У међувремену, мрављe претстраже стигле су до шанца и после краћег испитивања вратиле се натраг. Настала је друга ноћ: дуга, тешка и пуна неспокојства. Мрави су уживали плодове своје прве победе над људима. Све што су нашли на освојеној плантажи појели су и уништили. Али, још нису били сити. Ујутру, као да су се облизивали пред својим будућим пленом: четири стотине људи, стотине коња и рогате марве и силоси пуни жита.

Ипак, изгледа да су се у почетку плашили нафте. Сатима су скупљали гранчице, кору са дрвећа и лишће и све то побацали на површину густе, непомичне течности. Тада је почела инвазија на широком фронту. Био је то отсудан напад сјајно организованих армија. Кад су већ стигли надомак друге обале шанца, Лајнинген је запалио шибицу. Сукнула је циновска пламена баријера и одвојила нападаче од бранилаца. Цврчање мрава у пламену петролеја претворило се у паклени прасак. Најзад, све се утишало. Непријатељ се повукао у нереду, а друга цистерна нафте брзо је усута у црни, угљенисани шанац. Но, мрави као да су знали да су резерве нафте ограничене. Око четири по подне, пошли су поново у напад. Шибица је по други пут планула и нафта је поново изгорела. У шанац је усута трећа и последња цистерна.

Тада је Лајнинген схватио безнадежност даљег отпора. Али, бежати се више није могло, јер су мрави у великим масама почели пристизати и с друге стране реке. Ипак, постојала је могућност спасења, једна једина: отворити бране на резервоару насипа на реци и поплавити читаву околину. Ранч би остао поштеђен, јер је на узвишици. На њему би се спасли само људи. Али, до резервоара треба прећи четири километра кроз непрегледне масе прегладнелих нападача. То може да учини само он.

Пре него што ће запалити последњу резерву нафте, Лајнинген је обуо високе гумене чизме и на руке навукао гумене рукавице. Одело је добро натопио нафтом. Она тера инсекте, а у најгорем случају... запалиће сам себе. Боље него да га чereче инсекти. На очи је ставио заштитне наочари, а уши и ноздрве запушио памуком.

Једним дугим скоком, Лајнинген је прелетео шанац и нашао се усред мрава. Трчао је, избегавајући дрвеће и жбуње. Мрави су појурили за њим. На пола пута осетио је њихове оштре вилице. Трчећи као аутомат, он их је скидао с лица и убијао. Ево га већ код бране. Најзад је ухватио ручицу резервоара, која је врвела од мрава. Инсекти су му прекрили руке и рамена. Код другог покрета ручицом, ни лице му се више није видело од њих. Лајнинген је стиснуо усне да му не би продрли у уста. Свршено је, помислио је. Али, брана је била отворена и вода је већ јурила у канал. За који минут почеће поплава.

Тек пошто је извршио задатак, осетио је Лајнинген страховите болове од уједа стотина инсеката. Знао је да му нема спаса. Па ипак, почео је да трчи натраг. Ево га крај реке. Али, загњурити се у њу значило би постати жртвом крокодила. Крв му се сливала низ лице. Срце је лупало да искочи. Пламена брана упаљене нафте изгледала му је бескрајно далеко. Неће издржати. Пред очима су му се брзо смењивале слике из живота, које обично претходе смрти.

Исцрпен, Лајнинген се саплео и пао.Ројеви инсеката јурнули су на њега. Није више могао да устане. Последњим зрачком свести приметио је пламен недалеко од себе. Требало је учинити последњи напор и прећи преко ватрене препреке. С муком је устао, начинио неколико корака и, прикупљајући последње атоме снаге, сручио се у свом мрављем „огртачу" на ону страну.

Кад је дошао свести, Лајнинген је приметио да на неколико места нема меса до костију. „Казао сам да ћу се вратити" — с болним осмехом рекао је својим људима.

Ранч је био спасен.

ДОРИФОРА

Можда ће се једног дана подићи споменик малој бубици дорифори, или бар једној од њених три стотине врста. И тај ће споменик подићи сигурно Американци, јер многе покрајине у САД имају да захвале само тој бубици што је земља опет плодна.

На целој територији Сједињених Америчких Држава, а нарочито у западним деловима, размножио се био један коров, коме по отпорности и брзини размножавања сигурно нема равна. Пореклом са обала Средоземног Мора, ова трава је још у 17 веку пренесена у Америку. Семе јој је веома ситно, па га лако разносе стока, инсекти и ветар. А кад једном падне на тле, оно се тако брзо размножи да ускоро постаје права напаст.

Покушавано је да се овај коров сузбије разним хемикалијама, али се то показало као скупо, па је тај начин убрзо напуштен. Он се све више ширио и освајао огромне површине, тако да су поједини фармери напуштали своја имања и тражили срећу на другој страни. Најзад су људи дочули да у Аустралији постоји неки инсект који се храни искључиво том врстом траве и убрзо је бубица дорифора пренесена авионом, на пробу. Први покушаји, учињени у Калифорнији, показали су врло добре резултате.

Дорифора је крилати инсект, који је у стању да прелети прилично велика растојања. Множи се необично брзо и лако се прилагођава разним климатским условима и разним висинама. Полако, али упорно и непрекидно, грицка он биљку све док је не уништи. Захваљујући њему, досад су велики комплекси земљишта у САД потпуно очишћени од корова који га је гушио. Дорифора има још једну особину: лако се разноси. Довољно је подметнути кесу од хартије и затрести биљку, па да инсекти попадају. Неколико дана проведених у кеси ништа им не смета, а кад се пусте на ново поље с коровом одмах почињу свој посао. Како се они необично брзо размножавају и имају приличан апетит, постојала је бојазан да у недостатку њихове омиљене биљке не почну да нападају и неке друге, корисне културе. Међутим, то страховање није било оправдано. Дорифоре се хране искључиво овим коровом и ничим другим.

Познато је више оваквих примера да човек једним паразитом сузбија друге, али се често догађа да после мора да се бори и против овог првог. Међутим, дорифора је у том погледу безопасна, те претставља савршено оруђе у борби против корова.

СНЕЖНА ПАТРОЛА

У планинама Сијера Неваде, на западу САД, могу се зими видети групе од по два или три смучара како се с муком пробијају кроз дубоки снег. Ти људи се не смучају ради забаве. То је такозвана снежна патрола, чији је задатак да утврди висину снежног покривача и количину воде коју он садржи. Рад ових патрола од животне је важности за десетине хиљада људи у долинама.

У Калифорнији киша ретко пада између јуна и октобра. У том сушном периоду једини извор воде претстављају зимске падавине сачуване у природним или вештачким резервоарима. А највећи природни резервоар Калифорније претставља планински ланац Сијера Неваде, који се пружа у дужини од 400 миља и чији врхови задржавају влажне ветрове са Пацифика. У овим пределима, на површини од 17.000 квадратних миља, наноси снега често достижу велику висину. Од тог снежног покривача умногоме зависи економика Калифорније, а снежне патроле имају задатак да дају све потребне податке о њему. На основу ових података, фармери у долинама Сан Јоакин и Сакраменто планираће шта ће те године посејати, а хидроцентрале ће знати којом ће воденом снагом располагати. Рударство, индустрија и друге гране привреде користиће такође, посредно или непосредно, резултате рада снежних патрола.

Ако патрола утврди да су снежни наноси велики и да садрже висок проценат влаге, одржаваће се низак ниво у свим резервоарима и вештачким језерима у долини. Тако ће у време топљења снега они моћи да прихвате и сачувају сву воду која се буде сливала. С друге стране, тиме ће се спречити поплаве и бујице. Обрнуто, ако је снежни покривач танак, правиће се планови како да се расположива вода сачува.

Подаци о снегу прикупљају се преко целе зиме, редовно сваког месеца. Нарочито су важни подаци који се добијају у последњој недељи месеца марта. Тада 150 људи, подељених у патроле, креће у планине Сијера Неваде. Они обилазе одређена места, која се сматрају као карактеристична, и врше потребна мерења. На основу тих мерења изводе се затим анализе и чине предвиђања. Није довољно само измерити висину снежног покривача, већ треба знати и проценат влаге. Снег у доба падања садржи око 10% влаге. То значи да десет кубних сантиметара снега дају један кубни сантиметар воде. Што снег дуже стоји, његова структура се мења и количина влаге расте, нарочито у доњим слојевима. Пред крај зиме, количина влаге у снегу достиже и 57%.

Мерења се врше помоћу нарочитих алуминијумских цеви, које се могу настављати једна на другу. Забадањем тих цеви у снег мери се његова дубина. Затим се измери вода која се добија топљењем снега који је остао у цеви и прерачунава се, помоћу специјалне скале, у сантиметре.

Овај посао није ни најмање лак. За њега се узимају људи који га познају, а који су усто одлични смучари. Јер, поред мерења, они морају да обележавају путеве који воде до тих места, да одржавају у реду склоништа у планинама, да их снабдевају храном и другим потребама итд. Треба имати на уму да су ови људи у високим планинама изложени разним незгодама, од којих би и најмања могла да буде веома опасна.

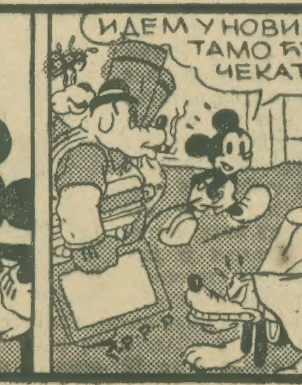

ЗЕМАН ДОШÔ, ВАЉА ВОЈЕВАТИ...

Крајем јануара 1804 године Србија се почела бунити. Уствари, био је већ почео устанак.

Карађорђе, пошто Турци нису успели да га убију (турски војници који су га гонили одговорили су на прекор својих старешина: „Ко ће ухватити ветар на планини!“) отишао је своме побратиму, познатом хајдуку Станоју Главашу, с којим је проводио дане по шумским колибама и код добрих пријатеља. Седамосам дана после бекства у шуму, 31 јануара, Карађорђе је с друговима дошао у село Копљаре, на конак у кућу Матије Каратошића. Сву ноћ вођени су разговори о дахиском плану сече људи. У кући Каратошића уствари је заседавао штаб устанка. По свима нахијама Београдског пашалука требало је створити чете за борбу против дахија. Ко од Срба не буде приступио устаницима, силом га нагнати; ко се буде противио, убити га као и Турчина.

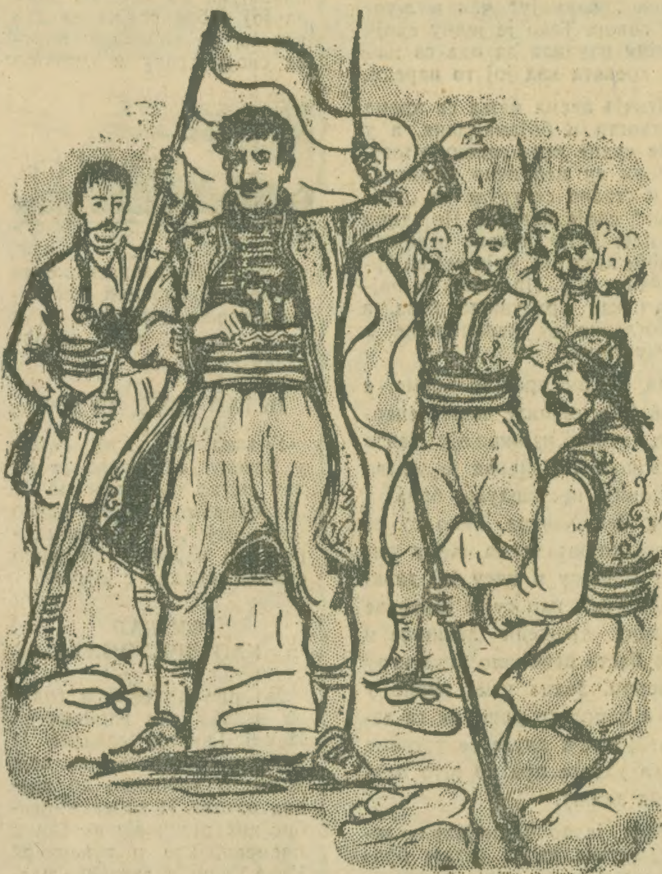

На састанку је одлучено да се у Орашцу одржи народна скупштина у циљу организовања устанка. Већ исте ноћи упућени су из дома Каратошића гласници истакнутим људима Београдске нахије и Јасенице с позивом да дођу на ову скупштину. Поред одлуке о организовању борбе, на скупштини ће се изабрати и старешина устанка.

Скупштина је заказана за 2 фебруар у зору. Посланици ће се састати у дому Марка Савића, орашачког кнеза, који је баш тада женио сина. Сматрало се да окупљање устаника око куће у којој се свадбује неће изазвати сумњу код Турака.

Народни прваци одазивали су се позиву и већ 1 фебруара, и ноћу уочи скупштине, стигли су Алекса Дудић из Бање, Гарашанин из Липовца са тридесет наоружаних људи. Димитрије Радовић из Врбице, Јован Крстовић из Буковика са педесет момака под оружјем, Арсеније Ломо, Хајдук Вељко Петровић, Вуле Илић-Коларац, стари буковички прота Атанасије Антонијевић, Танаско Рајић и Јанићије Ђурић са шездесет наоружаних Шумадинаца, Карађорђе, Станоје Главаш — њих око 300.

Сутрадан, 2 фебруара, пре него што је почело да се раздањује, устаници су поставили страже око једне заравни код Марићевића Јаруге, крај два велика бреста у близини Савићеве куће. На овом месту заравaн је окружена густом, високом шумом под снегом. У близини се налазио турски хан, на који су стражари нарочито мотрили, пошто су у хановима седели главни ослонци дахиске власти у Србији: субаше, ханџије и групе наоружаних Турака.

Кроз ледено зимско праскозорје посланици прве народне скупштине долазили су на уговорено место и међусобно се срдачно поздрављали. Сви су били под оружјем. На заравни је утапкан снег. Пред три стотине делегата појавио се Карађорђе и одржао говор. Његов глас је танак и пискав. Он нема говорничког дара, али је његова мисао о борби јасна. Треба палити ханове по селима, убијати ханџије и субаше и позвати сав народ у Србији на оружје.

Затим се приступило избору вође устанка. Карађорђе је рекао:

— Чујте, браћо. Ми треба да изаберемо између нас онога који ће бити глава пред нама, кога ћемо сви слушати јер без тога није ваjде ни почињати овај посао.

На ове речи буковички прота Атанасије одговорио је:

— Тако и треба, Ђорђе. Ја први, а тако и сви ови овде ’оћемо да нам ти будеш старешина и глава, а ми ћемо те сви слушати.

Карађорђе је одбијао да се прими старешинства, предлажући за вођу борбе Станоја Главаша, па Вула Илића-Коларца, затим орашачког кнеза Марка Савића и тополског кнеза Теодосија. Но, сви су они одбили да се приме вођства у устанку. Скупштинари су упорно предлагали Карађорђа. Он се бранио својом оштрином и прекошћу.

На те Карађорђеве речи повикали су посланици да њега баш зато и хоће. А Станоје Главаш својим крупним, продорним гласом надмаши све:

— Побратиме Ђорђе, ако се ти нећеш примити тога старешинства ја из ових стопа идем са својом дружином оним путем откуда си ме довео.

Карађорђе је потом изабран за вођу устанка и сви су га присутни одушевљено поздравили. Танаску Рајићу предата је застава. Тако су додељене прве две дужности у устанку: Карађорђу старешинство, а Рајићу да буде барјактар устаничке Србије.

Наступио је свечани тренутак. Сви окупљени заклели су се на верност народу и борби: да ће се међусобно слагати, да се неће издавати, да ће се против Турака борити до последње капи крви. За време заклетве људе је обузео занос, који је опијао храброшћу и уливао одлучност и веру у успех. На дела није требало дуго чекати. Већ првих тренутака по завршетку скупштине пожар ће захватити суседни орашачки хан, место у коме су тога јутра Турци још мирно спавали, не слутећи да је са заравни изнад Марићевића Јаруге потекла жива снага народног отпора и да ће прво њих самлети. Вуле Илић-Коларац, који је годинама хајдуковао по Шумадији, говорио је:

— Ја сам са Станојем Главашем био хајдук; и срце и нарав беху ми подивљали у хајдуковању. Али на том сабору у Орашцу, пошто се Ђорђе прими старешинства... и пошто прота, сав бео као овца, држећи воштани свитак у руци очита молитву... и кад смо се заклели да један другог изневерити нећемо, коса ми је на глави, чини ми се, дупке стајала; чињаше ми се да сам окрилатио и да нећу више ногама по земљи ходити, него да ћу отсада почети летети; чињаше ми се... да се већ тај Турчин ни у Шаму одржати не може...

Одлуке донесене на скупштини значиле су, уствари, стварање прве српске слободне власти после вековног бесправља.

С Карађорђем на челу, пошто је већ било свануло, устаници су пошли право са скупштине да запале орашачки хан. Посланици прве скупштине нове Србије постали су тако њена прва војска.

СКОК са ВИСИНЕ од 3 МИЉЕ без падобрана

Велики четворомоторни енглески бомбардер „Ланкастер“ враћао се те хладне мартовске ноћи 1944 године са једног лета дубоко над непријатељском територијом, коју су Немци, упркос многим губицима, и даље пркосно називали „европском тврђавом“. Ваздухопловни наредник Алкмејд седео је прилично спокојно у својој митраљеској куполи, јер се авион већ приближавао безбедној зони. Изненада, зачуо се кратак и оштар митраљески рафал. Готово истовремено Алкмејд је угледао злокобну сенку непријатељског ноћног ловца, који је муњевитом брзином пролетео поред авиона и изгубио се у ноћи. Већ у идућем тренутку енглески бомбардер био је у пламену.

Пламен је убрзо захватио и Алкмејдову куполу, његово пилотско одело и маску с кисеоником. Иако захваћен пламеном, митраљезац није изгубио присебност. Он је јасно чуо кад је пилот наредио члановима посаде да искоче из авиона. Пружио је руку да дохвати свој падобран — али и падобран је био у пламену. Алкмејд се нашао у клопци. Није имао никаквог изгледа на спасење. Могао је само да бира између две смрти: да изгори заједно са авионом, или да искочи без падобрана.

Не размишљајући много, он се подигао са седишта и искочио у хладни, ноћни ваздух. Страховитом брзином падао је к земљи. Није осећао ништа. Чак ни страх. Мало даље од њега, описујући велике спирале, падао је запаљени авион. У тренутку кад је авион пролетео поред њега, помислио је: „Ако је ово смрт, онда она није страшна“. Тада се онесвестио.

Кад је, после три часа отворио очи, видео је да лежи на снегу. Изнад њега, кроз снегом покривене гране борова, жмиркале су бледе, трепераве звезде.

Па ја сам жив, — промрмљао је он с неверицом и стао да се пипа по телу. Глава га је страховито болела, а на челу је имао велику чворугу. Иначе, био је готово неозлеђен. Дуго је лежао на снегу покушавајући да схвати каквим је чудом остао жив. Густи борови, под дебелим снежним покривачем, ублажили су његов пад. Пао је прво на круну неког бора, а одатле склизнуо на снег висок преко једног метра. То му је спасло живот.

Но, кад је покушао да устане, видео је да је угануо једно колено и да не може да се држи на ногама. Био је жив, али у новој опасности, јер на себи није имао готово ништа од одела. Оно што није изгорело, остало је на гранама дрвета. А мраз је био оштар и Алкмејд је осећао како му се удови постепено коче од хладноће.

Напрегнувши све снаге, стао је да се вуче на коленима и лактовима. Кад је стигао на ивицу шуме, снага га је издала. Ту га је нашла немачка патрола. Кад је у заробљеничком логору дошао к свести, прво питање које су му Немци упутили било је: где је сакрио свој падобран. Он је покушавао да им објасни да је искочио без падобрана, но они му нису веровали. Испитивали су га читав дан, али он је упорно остао при своме.

Сутрадан, отишла је једна немачка патрола да претражи борову шуму и читаву околину. Она је пронашла место где је Алкмејд пао, а затим пошла по трагу који је он оставио у снегу вукући се кроз

шуму. Али, од падобрана није било ни трага. Све што су нашли био је његов појас за падобран.

Победоносно, као да носе какав драгоцен плен, Немци су се вратили у логор и предали појас своме команданту. Кад су командант и његови официри показали појас Алкмејду, он је „признао“ да је појас његов, али им је скренуо пажњу на једну „ситницу“: да затварачи на појасу уопште нису откопчани, што би било немогућно да је падобран употребљен. Тек тада су они схватили да је енглески митраљезац, на чијем су телу биле многе опекотине, а коса готово потпуно изгорела, заиста без падобрана искочио из запаљеног авиона. Мада је падао са висине од три миље, Алкмејд је остао жив захваљујући дебелом снежном покривачу који је позна зима простpла по крунама борова и по земљи.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

50.000 СВЕЋА У ЈЕДНОЈ

Једно аустралиско аеронаутичко предузеће произвело је досад најјачу ракету за осветљавање. Она је смештена у једном цилиндричном омоту величине обичне свеће, а служиће првенствено за сигнализацију са чамаца изгубљених на мору. Ракета је дуга 15, а има у пречнику 2,5 сантиметра. За 20 секунди она произведе бљесак јачине 50.000 свећа. Поред тога што сама гори, она избацује још две ракете у облику звезде на висину од 60 метара. Свака од њих има светлосну снагу од 45.000 свећа. Површина коју ова три светлосна извора на овај начин осветле велика је 5.700 квадратних километара.

У овом предузећу треба да се произведе и једна друга ракета, намењена авијатичарима у случају принудног спуштања. Она лети до висине од 300 метара и за тридесет секунди развије светлосну снагу од 75.000 свећа. Ова светлост види се ноћу у кругу пречника од сто километара, а дању на 25 километара даљине.

КОРИСНИ ФАЗАНИ

Дивна пернатa дивљач, фазан, у многим крајевима, па и код нас, тешко се одржава стога што је људи уништавају, сматрајући је за штеточину. Постоји уверење да фазан сатире њиве засејане пшеницом и кукурузом и да је његово размножавање од користи само ловцима. Међутим, анализе извршене у научним институтима утврдиле су супротно. По њима, фазан не само да није штетан, већ је од велике користи за привреду јер се углавном храни семењем корова и разним штетним инсектима. Један немачки научни институт утврдио је, на основу претраживања вољке већег броја убијених фазана, да је у храни коју су они узели било: 41,7% семенки разног корова, 23,4% штетних инсеката, 16,9% семења некорисног биља, 8,6% глиста, 2,4% разног корења, 2,1% пужева, 1,5% нешкодљивих инсеката, а само 3,4% корисног зрневља.

ГРАД У ПУСТИЊИ

Некадашња резиденција вице-краљева Пенџаба — Симула у Индији, коју је тако лепо описао Киплинг, постала је тесна за административне установе и становништво које се сваког дана повећава. Тај древни град осуђен је на пропаст. Он ће полако изумирати кад буде завршена градња нове престонице, Шандигарха, која се подиже у пустињским пределима. Нацрте за тај нови град дао је чувени француски архитекта Корбизије.

Радови на подизању Шандигарха брзо одмичу, тако да ће, изгледа, за две године на пустињском тлу нићи нов, модеран град.

ШТА СУ ХОМОНИМИ?

Хомоними су речи које једнако гласе, а имају различита значења; двосмислене су. Кад се каже реч белица, онда се под тим може разумети: пшеница, јабука итд.; или кад се каже реч пас, онда то може да значи: псето, поколење, појас. Реч клен значи дрво, а постоји и риба клен итд. Хомонима је грчка реч — сложеница од две речи: хомос што значи једнак, исти, и онима што значи име.

РАСПРОСТРАЊЕНОСТ ТЕЛЕВИЗИЈЕ

Телевизија данас постоји у 21 земљи, док се у седам подижу телевизиске отпремне станице. Највећи број телевизиских пријемника имају Сједињене Америчке Државе. Тамо на сваких седам становника долази по један пријемник, у Великој Британији на свака 24 становника, на Куби на сваких 55 становника, у Француској на 704 итд. Међутим, у Француској и другим земљама постоје и колективни пријемници, тако да је број оних који користе телевизију знатно већи од броја телевизиских апарата.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЗНАЛИ...

... да тетреби зими копају читаве тунеле кроз снежне наносе.

НАПРАВЕ ЗА ХВАТАЊЕ ЗМИЈА

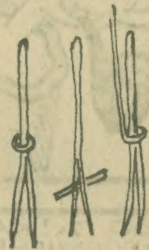

У јужним кршевитим крајевима наше земље где има доста змија отровница људи их не само убијају, него и лове због отрова који се препарира за разне потребе. Направа којом се лове те змије начињена је од штапа, који је на једном крају расцепљен. У тај процеп стави се једно дрвце или се изнад процепа стави један прстен. Ловац се привуче змији, стави јој процеп око врата, а затим брзо спусти оно дрвце или прстен да би се процеп притегао и змију шчепао. Поред ове две направе постоје и друге њима сличне које на слици видите.

ПТИЦЕ и „птичја ПАМЕТ"

О птицама је досад много писано. Писали су о њима не само стручњаци, орнитолози, већ и други људи, љубитељи птица. Један од њих је и списатељица Лин Хавард, чија је књига „Птица, то непознато биће" недавно изишла у Паризу. Хавардова је с великом љубављу годинама пратила живот птица, њихове навике и карактер, бистрину и обдареност, бележећи све промене које је уочавала у том дугом и стрпљивом процесу посматрања. Њој су стално друштво били косови и сенице, црвендаћи и дроздови. Да би могла на миру да их посматра, она је купила у Сасексу, у Енглеској, пољску кућицу с пространим вртом и широм отворила врата и прозоре својим малим крилатим гостима. Али, то није било довољно. Први додир настао је тек кад је газдарица куће посула дуж терасе мрве сира и друге ђаконије за птице и припремила им мало купатило. По читавој кући, чак и око своје постеље, разместила је гнезда. А онда је узела да бележи све што би запазила.

За птичју младунчад Лин Хавард тврди да не знају за страх све док их родитељи не поуче да треба да се шћућуре чим чују нарочити писак који отац или мајка испуштају да би их упозорили на опасност. Но, младунчад и сама стичу искуства из разних, за њих веома узбудљивих, догађаја, као што су: пад из гнезда, сусрет с неком звери или другом животињом итд. Хавардова је утврдила да и код птића и код њихових родитеља паничан страх изазива — авион. Чак и кад је челична птица већ далеко одлетела, читава породица још дуго подрхтава од страха. Иначе, смртност код птића веома је велика.

Супротно мишљењу највећег броја орнитолога, Лин Хавард тврди да су љубав, љубомора, мржња — осећања веома развијена међу највећим бројем постојећих птичјих врста и да их птице изражавају помоћу кљуна. Угао под којим је отворен кљун, уз готово нечујан звук или, пак, џандрљиво пиштање, може да означава најразличитија стања, као што су љутња, претња или глад. Хавардова је имала смешно искуство с једним косом. Кад год је кретао у „битку", носио је са собом као штит храстов лист да би се одбранио од противничких удараца. Сукоби и туче међу птицама најчешће су територијалног карактера: свака птица изабере себи место и брани га од свих оних који би хтели да јој га преотму.

Кад им угине друг, поједине птице певају из свег гласа, изражавајући тиме своје узбуђење, а онда заћуте и постану неме од туге. Но, неке међу њима брзо се утеше и одмах почну да траже ново друштво. Памћење код птица понекад је заиста необично. Прође по неколико месеци, а каткад и година, а оне се при поновном сусрету препознају, задржавајући раније, другарске или непријатељске, односе.

Научници су увек сумњали у птичју „интелигенцију". Познат је, например, израз „птичја памет". Лин Хавард, међутим, сматра да се не смеју потцењивати птичје расуђивање и њихова моћ распознавања. Једна сеница неуморно је поучавала своје младе да при летењу по соби избегавају ударање у прозорска окна. Она тврди да према интонацији гласа птице „разумеју" чак и људски говор. Тако је једну своју сеницу научила да оде са њеног кревета кад јој то нареди.

Птичја песма мења се према светлости и бојама дана, а у томе сунце игра главну улогу. Косови су необично музикални и стално се труде да „усаврше" своје певање. Поједини од њих дају „часове певања" својим птићима, који веома брзо напредују. Црвендаћ је најбољи кад пригушено пева, а црноглавке су ненадмашне у цвркутању.

Да би им прошло време, а и да би утрошиле вишак енергије, птице измишљају разне „разоноде". Понекад је жртва њихових несташлука била и сама Лин Хавард. Тако су се птице спуштале на њену писаћу машину и нису јој давале да куца, или су је кљуцале у главу тражећи лешнике и сир. Ласте необично воле игру с пером. Једна узме перце у кљун и полети увис, па га затим пусти, а друге се устреме да га ухвате пре но што падне на земљу.

Ипак, једно од највећих задовољстава птица остаје брчкање у млакој води и сунчање. Птице знају да пронађу заклонита, сунчана места, да се тамо разбашкаре и опуштених крила уживају у топлоти.

ВЕРОВАЛИ или не...

НЕОБИЧНА ТРПЕЗА

Морска видра обедује пливајући на леђима, тако да јој трбух служи уместо трпезе, по којој она поређа своју храну и „прибор

за јело". Видра наслаже на „трпезу" неколико десетина шкољки и разбија их о један камен, који такође стави на трбух.

ПЕТАО ПРЕД СУДОМ

Године 1474, пред судом у Базелу, одговарао је један петао, оптужен да је „ђаволовом помоћу снео једно јаје". Петао је осуђен као чаробњак и јавно спаљен заједно с јајетом.

ФУТБАЛ КАО ДИПЛОМАТА

До пре двадесетак година између два племена на Новој Гвинеји владало је крвно непријатељство, које је често доводило до правих ратова. И поред многобројних покушаја суседних племена, као и гувернера Нове Гвинеје, завађена племена нису престајала да се гложе. Међутим, кад је игра фудбал продрла и на Нову Гвинеју, сукоби су престали, јер су завађена племена пренела своје супарништво на фудбалско игралиште.

ЛАМПЕ КАО ЛУЛЕ

Пре више од 50 година неки француски трговац, коме у домовини трговина баш није ишла од руке, иселио се у Африку, и то заједно са својом робом. Између осталог, он је имао и већи број старинских петролејки. Како је трговац прошао у Африци, није познато. Али, од тог времена становници племена Бајанзи употребљавају петролејке. Додуше, не зато да њима осветљавају своје колибе, већ им стакла од

петролејских лампи служе место лула. Они стављају дуван у шири део стакла, а дим увлаче кроз „оџак".

СТАРИ НОВЦИ У НАШИМ КРАЈЕВИМА

На територији Балкана смењивале су се цивилизације, инвазије и народи. Илири, Трачани, Римљани, Грци, Македонци и многи други били су претходници наших предака. Сваки од тих народа доносио је своје обичаје, друштвено уређење и материјалну културу.

Све је то имало утицаја на прве Словене који су преко Дунава продрли на Балкан и почели да се насељавају. Староседеоци су већ познавали метални новац као средство размене. Градови Далмације, грчке насеобине, први су ковали новац на нашој територији. Крајем другог века пре наше ере у Охриду је радила велика ковница новца краља Гениоса. Римљани доносе своју валуту под називом денар. Златни ауреус и сребрни солид, новац Римске Империје, прихватају Германи и сви муслимански народи који из Азије и Африке продиру на европско тло. Касније на територији Балкана у употреби је византиски новац, а продирање Франака доноси фризашки денар. Млечани, Бугари, Мађари, Дубровчани — доносе са својом трговином у наше крајеве и свој новац. Тек наши средњовековни владари почињу да кују свој новац.

Надирање Турака и пропаст српске средњовековне државе доноси турски новац. Основно новчано средство у крајевима под Турцима постаје акче, или како су га хришћани називали — аспра. То је био сребрни новац без икаквог лика на њему, само је арапским словима било исписано име султана и назив ковнице. Под утицајем византиског новца фолара кована је и бакарна мангира. Тек после освајања Цариграда Турци почињу да кују златан новац. Све дотле они су употребљавали иностране златнике, који су добијали знак легализације, то јесте потврду да могу служити као регуларно платежно средство на територији турске царевине. Први турски златник исковао је Мехмед II по угледу на млетачке дукате. Ови цекини, како су их називали наши народи, искивани су најпре у Једрену и Серезу. Кад су Турци успели да потпуно покоре наше територије, почели су да искоришћавају руднике српске средњовековне државе. Мурат II изградио је ковницу новца у Новом Брду, Мехмед II у Скопљу, а Вајазит II у Кратову. Све ове ковнице користиле су старе, запуштене руднике. Ковница новца у Кратову радила је све до почетка 19 века. Сулејман II први почиње да искоришћава рудна блага северне Србије и у мајдану Кучајни и Београду подиже две ковнице. Истовремено, радиле су и две мање ковнице у Охриду и Велесу.

После освајања Босне, Турци користе и њена рудна блага. Сулејман II искива у Сребрници сребрне аспре, а Селим II и Мурат III наставили су његов посао. У Сребрници је кован и златни алтун Сулејмана II, док су Чајниче и Сарајево ковали сребни и златни новац. Крајем 17 века долази до новчане реформе у Турској и право ковања новца стиче једино престоница. Тек у првој половини 19 века Турци почињу да кују новац по угледу на европски. Новчане јединице постају златна лира и сребрна меџидија.

Сем овог турског новца, као платежно средство у нашој земљи служили су аустриски цванцик и руска рубља. Чак ни после Првог и Другог устанка Србија није имала свој новац. Тек с постизањем пуне слободе и независности осамдесетих година 19 века, Србија је почела да искива метални новац и да штампа банкноте. Све дотле у промету је било на десетине разног новца. Обично се тај новац називао турским, или цесарским ако је био пореклом из европских држава. Наши трговци радије су примали европски новац, јер су га сматрали чистијим у погледу количине племенитих метала.

Каква је монетарна збрка владала у то време у Србији види се из бележака Мите Петровића. Он нам оставља податак да је за владе кнеза Милоша у Србији било у промету ни више ни мање него 43 врсте новца. Од тога 20 врста златног, 28 сребрног и 5 врста бакарног новца. Сваки новац имао је своје име и кнез Милош је морао сваком од њих да одређује вредност како би размена могла нормално да тече. Овакво обиље разног новца изазвало је велике тешкоће после увођења порезе, јер су се сељаци тешко сналазили у свим тим вредностима. Да би се рад око наплате порезе олакшао, за основну новчану јединицу узет је грош и према њему одређивана је вредност осталог новца. На основу таквих мерила један порески грош вредео је два чаршиска или турска гроша. Са овом мером касније је дошло и ограничење употребе неких врста новца, нарочито бакарног, јер је он услед дуге употребе изгубио сваку вредност.

Први српски новац почео је да кује тек кнез Михаило 1868 године. Новац је искиван у вредности од 1, 5 и 10 пореских пара. Новац је кован у Бечу и имао је на једној страни кнежев лик, који је моделирао познати бечки медаљер Шарф. Краљ Милан приступио је латинској унији и вредност динара одредио према француском франку. Законом од 1878 године било је ограничено слободно ковање сребрног новца, а уведен је златан новац од 10 и 20 динара. Сребрни новац кован је у комадима од 2, 1 и 0.50 динара, а никлени од 20, 10 и 5 пара.

Слободна Србија није дуго чекала на новчанице. Већ 1885 године основана је Привилегована народна банка. Сама идеја за оснивање емисионе банке поникла је крајем седамдесетих година, али закон о њеном оснивању донет је 1883. Почеци су били тешки, јер је народ навикао на злато и сребро и плашио се папирног новца. Та несигурност види се и у односу између металног и папирног новца. Прве године било је у промету просечно 492.000 динара папирног новца, док је бакарног, сребрног и златног било око 25 милиона. Али, папирни новац све више продире и већ деведесетих година он достиже цифру од 15 милиона динара.

Тако је Србија ступила не само на пут своје националне независности, већ и свог новчарства, које је касније донело многе кризе, карактеристичне за сваку капиталистичку државу.

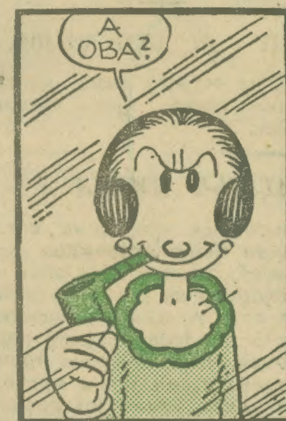

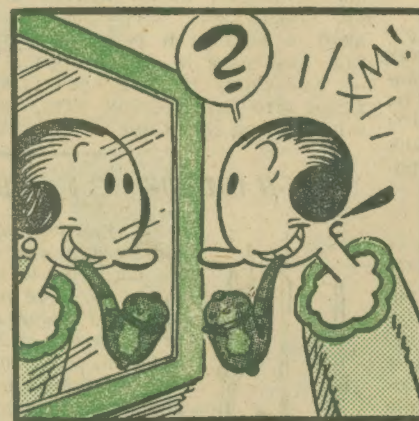

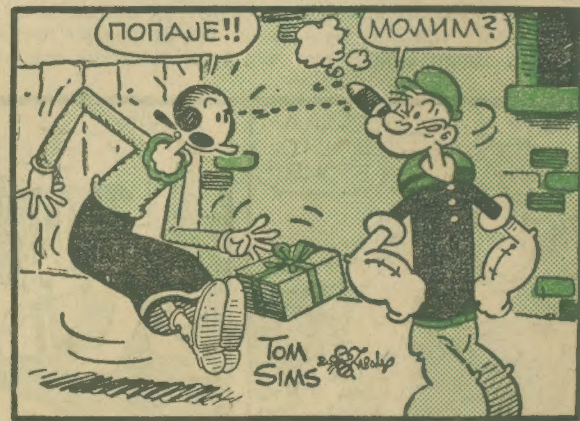

ЧИЈИ ЈЕ ОВО ЖИВОТОПИС?

Овде ћемо вам дати животопис једног нашег старијег приповедача-реалисте.

Родио се у селу Грацу, крај Ваљева. Технику и филозофију учио је на Великој школи у Београду. Радио је као коректор Државне штампарије, а затим био уредник званичних Српских новина. После тога био је дуже времена драматург Народног позоришта (1881—1898) и најзад помоћник управника Народне библиотеке. Болест га је све више рушила, па је отишао у Дубровник на лечење, где је и умро 1908 године.

Ако се на основу ових података нисте сетили о коме је реч, поменућемо вам његова важнија књижевна дела.

Први његов важнији рад јесте једна мала збирка српских народних песама, која је објављена 1872 године. Он је припадао групи великошколаца који су се купили око Светозара Марковића, па је почео свој књижевни рад у листовима новијег правца: часопису „Преодници" и сатиричним листовима „Враголану" и „Врзином колу". У „Преодници" је штампао и своју прву оригиналну приповетку. Две књиге његових приповедака изишле су 1879 и 1882 године. После тога он се све више заноси драмским и преводилачким радом, па даје два комада из народног живота: „Два цванцика" и „Подвалу", а за народно позориште преводи преко тридесет разних комада с руског, немачког и француског језика. С француског је, поред осталог, превео „Коломбу" од Проспера Меримеа, али су му најбољи преводи с руског: „Мртве душе" и „Тарас Буљба" од Гогоља, „Рат и мир" и „Крајцерова соната" од Толстоја, а од Гончарова „Обломов". Веома плодан, он је у исто време и оснивач српске реалистичке приче из сеоског живота. Он је ведар и занимљив приповедач и мајстор у чистоти српског језика.

Ако се ни сад нисте сетили о коме је реч, дајемо вам одговор.

(Милован Ђ. Глишић) [printed upside down]

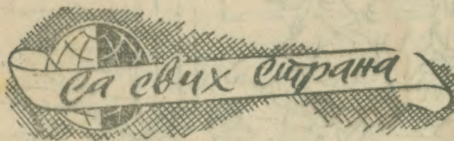

ЏИНОВСКЕ ЧАУРЕ

Чауре свилене бубе у нашим крајевима могу бити велике отприлике као прст. Међутим, у Западној Африци постоји једна врста свилене бубе чије чауре могу бити тешке и по пола килограма. Уствари, то није једна чаура, већ неколико стотина чаура које ове афричке свилене бубе повезују уједно. Чињени су покушаји да се „дивља свила" искористи, пошто су јој нити врло јаке, али нису сјајне. Оне могу да се употребе за шивење и за изолацију каблова. Пошто су ову нит правиле појединачно свака свилена буба, оне се не могу директно намотати са чауре. За време рата скупљане су ове чауре у великим количинама у Западној Африци и извожене у Енглеску, где су се од њихових нити правили падобрани. После овога рата „дивља свила" изгубила је значај који је раније имала, јер се у Западној Африци, а нарочито у Белгиском Конгу, успешно гаји домаћа свилена буба.

СПОРАЗУМЕВАЊЕ ПОМОЋУ КАМЕЊА

Многи истраживачи поменули су да се разни номадски народи споразумевају помоћу камења. Ти примитивни народи, по ранијем договору, остављају на путу којим су прошли камење разне величине, и то на раскршћима и видним местима у пољу, да би својим саплеменицима означили куда су кренули и да би их упозорили на опасности или на нешто друго што је за њих важно. Нека аустралиска племена место камења употребљавају снопиће траве за споразумевање и стављају их на одређена места. Скаутске организације имају читав систем споразумевања помоћу камења и трава. Камење и снопићи траве стављени на одређен начин на поједина места могу да значе: Крећи у том правцу, Не иди даље, Овде је вода за пиће, итд.

КОЛИНИТ

Колинит је једна врста пластичне масе која може да се добије прерадом из угља лигнита. Колинит је тврд, отпоран и од њега се могу правити разне ствари: дугмета, шољице, штапови, посуде за акумулаторе итд. За добијање колинита најбољи је млад угаљ са траговима дрвета од кога је постао.

ЈЕЛА

Наш народ није опевао ниједно дрво као јелу, па јој је дао и разне епитете: вита, поносита, танковрха итд. Кора јеле је глатка и белосива, иглице су јој на лицу и наличју сјајне и тамнозелене, а на наличју имају две уздужне беличасте пруге. Јеле могу достићи висину и до 60 метара, а некима промер износи и преко два метра. Људи су наилазили на шупља јелова дебла у која може да стане по неколико оваца. Дрво јеле служи за огрев и грађу, за добијање смоле, терпентина итд. У Европи, Азији и Северној Америци познато је око двадесет врста јела.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

СНЕГ НИЈЕ УВЕК БЕО

Наука је доказала да не постоји ништа што би било чистије од снега — само у једном милијардитом делу пахуљице има прашине. Али, није увек тако. Понекад се снежна вејавица помеша са облаком прашине и тада је резултат сасвим другчији. Тако је у Чикагу недавно падао снег загаситомрке боје. Но, ни снег без прашине није увек бео. Једна група планинара, пролазећи 1911 године кроз национални парк Јосемитске Долине, приметила је са чуђењем да мазге које су носиле товар остављају за собом црвене трагове у снегу. Помислили су да је можда нека од животиња озледила ноге, али кад је један од људи узео снег и стегао га у шаци — снег је одједном поцрвенео.

Црвен, понекад и жут, снег јавља се у свим деловима света. Објашњење за ову појаву сасвим је просто: милијарде микроскопски ситних биљака које живе у снегу обоје га непосредно, или се то види тек онда кад се он сабије у грудву. На неким планинама на Аљасци постоји, например, око педесет врста ситних биљака које мењају белу боју снега.

И СТАРИ РИМЉАНИ ПИЛИ СУ БЕВАНДУ

Ни свакодневно за трпезом, ни на свечаним гозбама стари Римљани нису пили чисто вино, већ беванду — вино с водом. Вино се наливало у тако звани кратер — неку врсту велике посуде — у који се затим доливало исто толико воде. Тек пред крај ручка или гозбе, на три дела вина додавао се један део воде. Из кратера, гостима се беванда кашикама наливала у чаше. Људе који су у старом Риму пили чисто вино сматрали су пијаницама.

РЕТКИ МЕТАЛИ У БИЉКАМА

Сједињене Америчке Државе троше све више селенијума, не само за телевизију, већ и у индустрији стакла, каучука и петролеја. Оне због тога сваке године увозе преко сто хиљада тона овог ретког метала. Тражећи његове нове изворе у земљи, увидело се да једна биљка која расте у великим количинама у појединим државама, садржи у свом ткиву око 1,5% селенијума. Остаје само да се нађе најпогоднији начин за добијање селенијума из ње. Овај проналазак скренуо је пажњу и на остале биљке, па је убрзо пронађено да једна садржи 135 грама злата по тони, друга има 0,38% цинка, неке садрже приличан проценат бакра (као дуван и спанаћ), баријума, магнезијума итд.

ПУЛС КОД ЖИВОТИЊА

Пулс код животиња не бије истом брзином. Код неких је спорији, а код неких бржи. Тако, например, пулс у једном минуту откуца код слона 25 до 28 пута, код коња 36 до 40 пута, код пса 90 до 100 пута, код мачке 120 до 140 пута, а код кокошке 136 до 140 пута.

ПИСАЋА МАШИНА СА ДВЕ ПАНТЉИКЕ

Недавно је направљена писаћа машина која има две пантљике. Кад дактилографкиња жели да истакне неку реч или реченицу, она треба да притисне једно дугме и слова излазе двапут јача. То долази отуда што се на притисак подиже друга пантљика од најлона и појачава дебљину слова.

КРАВА РЕКОРДЕРКА

Један енглески одгајивач стоке, као аматер, присуствовао је разним стручним предавањима и одлазио на сточне изложбе. На основу стеченог искуства решио се да и он припреми стоку за изложбу. Тако је на једну изложбу довео своју краву холандске расе, која је постигла рекорд, јер даје 49 литара млека за 24 часа. Поред тога, добила је и прву награду као крава са најизразитијим изгледом своје расе.

ТРАНЗИТОР УМЕСТО ЛАМПЕ

Иако заузима много мање места, троши мање струје и неосетљив је према убрзањима и успорењима, транзитор још није постао толико савршен да потпуно замени лампу у радио-апаратима. Иако ју је заменио на многим местима, он није тако сигуран као лампа, јер има један велики недостатак — осетљив је према влази. Да би се ово отклонило, покушава се да се транзитор стави у стаклену цев из које је извађен ваздух. Међутим, чак и ако то успе, ништа се тиме није добило, јер онда и транзитор постаје гломазан и осетљив на удар — баш оно што се хтело избећи његовим увођењем наместо лампе.

НОВА МАПА СВЕТА

Уједињене нације намеравају да израде карту света у размери 1:1,000.000. Ова замисао није нова. Још 1909 године многе владе хтеле су да се прихвате овог посла, али су два светска рата то спречила. Сада је тај посао знатно олакшан, јер постоји авионско снимање и нове методе, које су усавршене нарочито у току последњег рата. Осим тога, употреба хеликоптера и радара омогућује велику тачност.

НЕКАД СУ У УКРАЈИНИ ЖИВЕЛИ НОЈЕВИ

Данас нојева има само у Африци и Западној Азији. Али, у терцијеру и почетком квартара они су насељавали и средњу Азију, Монголију, Иран, Индију и Кавказ. Како су у Украјини нађени остаци ноја, управо претка данашњег ноја, то се сматра са сигурношћу да су некад нојеви живели у великом броју и у овој области. Познато је да нојеви воле полупустиње и саване, те је и то један доказ да су тамо постојали, јер је у терцијеру Украјина била идеално место за њих. У доба терцијера нојеви су били много већи него данас.

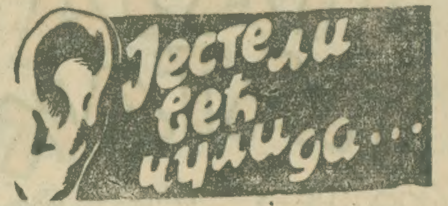

. . . „ломљива звезда" је једна врста морске звезде која се распада кад осети

опасност. Звезди тада отпадну сви пипци, који јој нарасту тек после дужег времена.

. . . у близини Драгачева налази се пећина Каћеница. Ово необично име пећина је добила почетком прошлог века, у данима који су претходили Првом устанку. Наиме, у ту пећину био се склонио један збег из околине. Турци су открили збег, али се нису усудили да уђу у пећину, већ су пред њу довукли силно грање и палили га дан и ноћ, док се сви у пећини нису погушили.

. . . у Калифорнији има преко девет милиона стабала на-

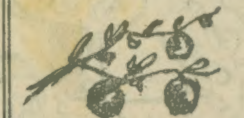

ранџи. Сва та дрвета воде порекло од једног јединог дрвета, које је било донето у место Риверсајд и које још и данас даје обилат плод.

. . . такозвана црна риба, која живи у мору поред обала Аљаске, може да поднесе веома ниску температуру. Тако, например, ако се вода заледи црна риба неће угинути, већ ће само обамрети, а кад се лед отопи она поново оживи.

. . . дуго се сматрало да су сунчани и пешчани часовници први часовници које су људи употребља-

вали. Међутим, најстарији часовници били су водени, којима су се служили стари Асирци.

. . . радник који проведе тридесет година на раду у фабрици цемента удахне за то време око десет килограма цементне прашине.

. . . у Африци живе козе-кепеци које се пењу по дрвећу. Те козе могу да се испну и на дрвета висока до десет метара и да се одмарају на највишим гранама.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

МАЛО ЗАБАВЕ

Један прстен маказа везан је замком канапа. Крајеве канапа провучене кроз други прстен чврсто држи онај ко тражи да се маказе раздреше а да се крајеви канапа не дирају (слика 1). Раздрешиће се ако замку с првог прстена развучемо и провучемо кроз други прстен, па је пребацимо

преко врха маказа (слика 2). Тада ће се канап лако смаћи с маказа.

ЈАЈЕ КОЈЕ СКАЧЕ

Задатак је да се јаје издува из једног суда у други. Наравно, треба узети јаје с тврдом љуском, јер у случају неуспеха — а то се лако може догодити ако се не дува довољно јако — испрљаћете чаршав на столу. Иначе, опит је врло једноставан. Треба дувати поред јајета у суд или чашу у којој се јаје налази. Услед тога згуснуће се ваздух иза јајета, а пошто је он еластичан тежиће да се рашири и избациће јаје у суд који стоји до првог.

КО МОЖЕ?

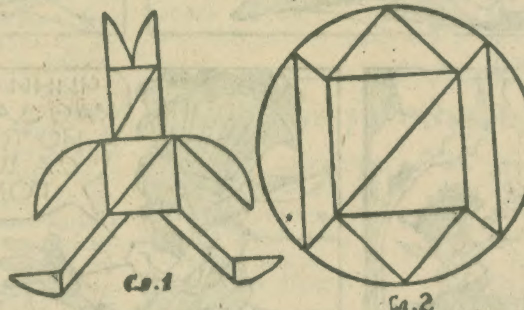

Овај пајац састављен је од дванаест делова једног круга (види слику 1). Покушајте да од тих делова саставите круг. Да се не бисте много мучили, метните преко прве слике провидну хартију и тачно пресликајте пајаца, па пажљиво маказама исеците делове. Све кривине, кад их спојите, даће вам цео круг, а остале делове уметните онако како се најбоље сложе. Најдужа линија на овој слици претставља пречник круга.

Ко може нека то лепо изведе, а да ли је тачно извео увериће се кад види слику 2.

У тој мрежи песма лежи

Ова слова паукова, повезана танком нити, песмицу ће начинити ако од 3 слова кренеш, ал' оловком да не шенеш, већ нек' она тачно ходи паучина куд је води. То не траје тако дуго, јер крај стиху Ћ је друго. Стих састављен од тих слова спевао је чика Јова.

Паукова слова значе:

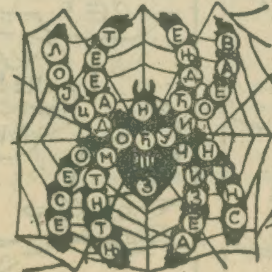

Знање је светлост,
знање је моћ,
учите, децо,
дан и ноћ.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) врста топлог ветра; 5) отпадак добијен при фабрикацији шећера; 7) врста седла; 8) слово латинице; 10) врста жуте боје; 11) морски сисар; 12) јапанска новчана јединица; 13) река у Хрватској; 14) коњ; 15) летилица лоптастог облика напуњена лаким гасом; 16) средњовековна држава на Пиринејском Полуострву; 18) град у Шпанији; 19) опорука; 21) цигла; 22) латинска свеза; 24) сој, врста; 25) најмањи троцифрен број; 26) врста змије наочарке; 27) предео између Млаве и Дунава; 28) слово латинице; 29) град у Канади; 30) место на Дунаву; 32) украсна биљка.

Усправно: 1) држава у Арабији; 2) део коњске опреме; 3) чађ; 4) осовина; 5) зграда или насеље израђени у минијатури; 6) град у Француској; 7) индустриска биљка; 9) безбојан гас; 11) редови; 13) део мора претворен у језеро; 15) дрвена зграда; 17) врста менице; 19 справа; 20) дуж одређена крајњим тачкама лука; 21 коштуњав плод; 23) огртач старих Римљана; 25) просторија у којој се чува стока; 27) начин изражавања, писања; 29) стара мера за тежину; 31) слово латинице.

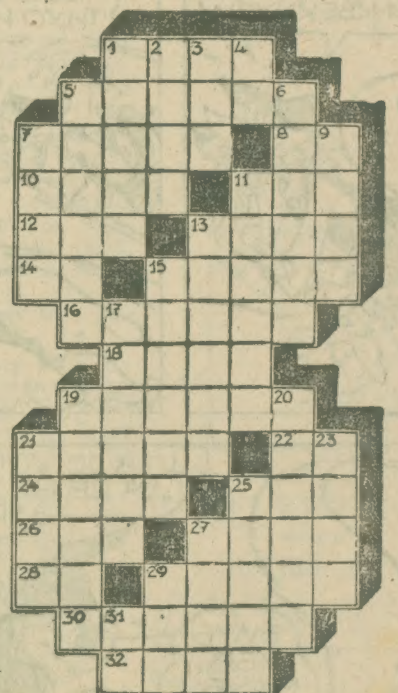

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) су; 3) перо; 5) Сенека; 7) „Цитадела"; 9) еја; 10) Рид; 11) Ра; 12) Ин; 14) са; 15) марела; 18) реми; 19) ванила; 21) ти; 22) ар; 23) на; 25) ова; 27) Мол; 28) паламида; 31) Кенија; 32) Кама; 33) си.

Усправно: 1) Сена; 2) уред; 3) пета; 4) окер; 5) Сијам; 6) Алиса; 7) Цер; 8) ада; 12) Ирена; 13) немир; 16) ара; 17) Дил; 19) виват; 20) анода; 21) топ; 24) ала; 26) Ален; 27) Миља; 29) анас; 30) Мими.

ПАЈА ПАТАК
ЈОООЈ! НЕ-КО НАМ СЕ ИЗГЛЕДА УВУКАО У КУЋУ!
КРРЦ! ТАПП!

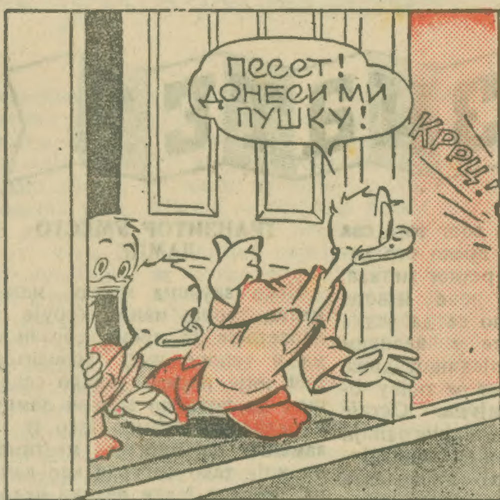
ПССТ! ДОНЕСИ МИ ПУШКУ!
КРРЦ!

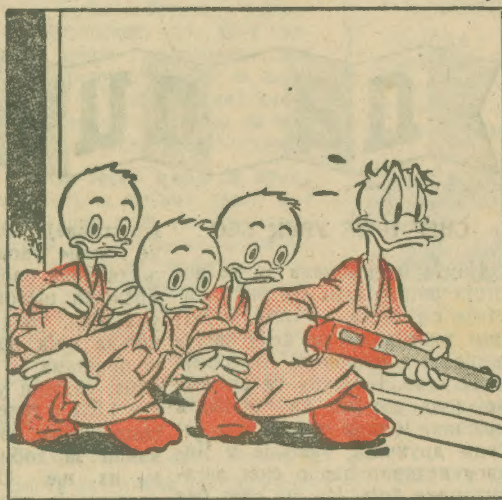

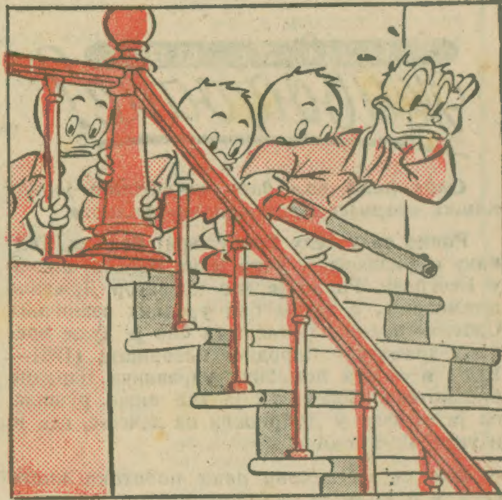

ЧИНИ МИ СЕ ДА ЈЕ ВЕЋ ОТИШАО, ЧИКА ПАЈО!
ЈЕ Л'? ВИДЕЋЕМО!

ПРВО ДА ПРЕГЛЕ-ДАМО ТАЈНУ КАСУ У ЗИДУ!
КЛИК

СВЕ ЈЕ ТУ... ДВАДЕСЕТ И ТРИ 'ИЉАДЕ!
А ДА НИЈЕ УЗЕО СРЕБРО?

НИЈЕ НИ ДИРНУТО!
МОЖДА ЈЕ НЕКИ ГЛАДНИ ЈАДНИК ДОШАО ПО МАЛО ХРАНЕ!

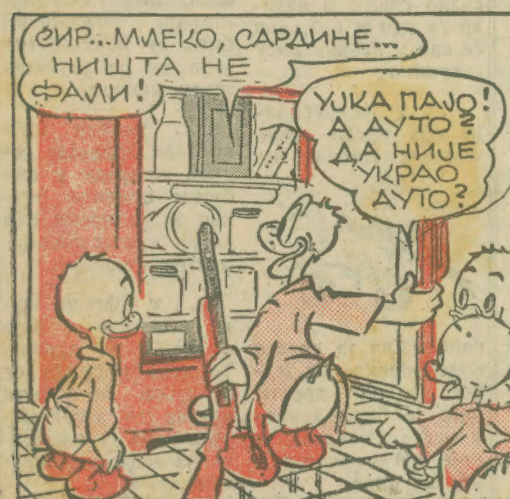
СИР... МЛЕКО, САРДИНЕ... НИШТА НЕ ФАЛИ!
ЧИКА ПАЈО! А АУТО? ДА НИЈЕ УКРАО АУТО?

ЈОК! ЕНО АУТА У ГАРАЖИ!
ХЕЈ! ЧИКА ПАЈО! ДОБИ НА ГЛАВНИ УЛАЗ!
Copr. 1953, Walt Disney Productions
World Rights Reserved

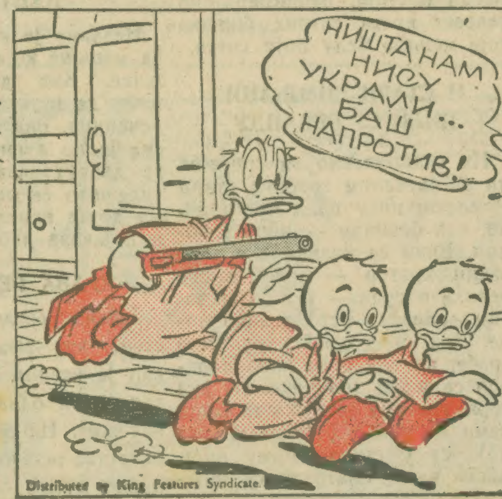
НИШТА НАМ НИСУ УКРАЛИ... БАШ НАПРОТИВ!
Distributed by King Features Syndicate

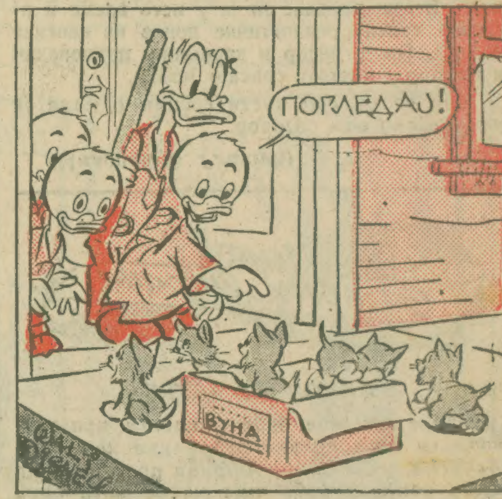
ПОГЛЕДАЈ!
БУНА

Волт Дизни!
ДУШКО ДУГОУШКО
И ДРУГИ ДОБРИ И РЂАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ
КО ДРУГОМЕ ЈАМУ КОПА...

ХВАЛА ТИ ЗА УГАЉ ПРИЈА-ТЕЉУ. ВРАТИЋУ ТИ ЧИМ НАБАВИМ!
МА НИШТА ЗА ТО! НЕГО ПРИЧУВАЈ СЕ ЛИСЦА. ОВО ЈЕ ВРЕМЕ К'О СТВОРЕНО ЗА ЊЕГА!

БАШ МЕ БРИГА ЗА ЛИСЦА И ЊЕГОВО ВРЕМЕ!
ИПАК! ПРИЧУВАЈ ГА СЕ! СТАЛНО СЕ ШУЊА ТУ ОКОЛО!

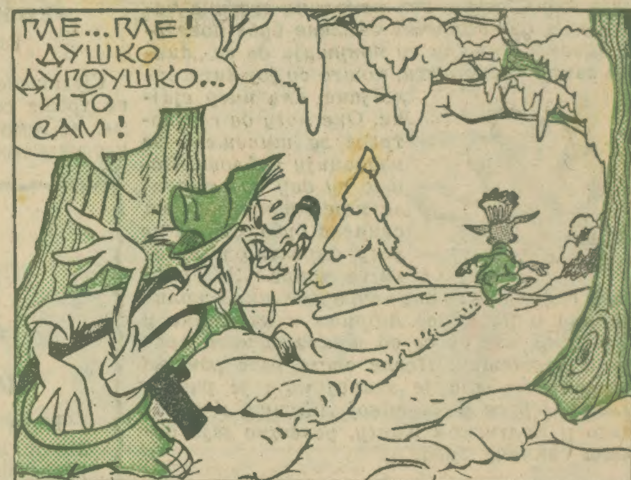
ГЛЕ... ГЛЕ! ДУШКО ДУГОУШКО... И ТО САМ!

ЗГРАБИЋУ ГА С ЛЕЂА! НЕЋЕ НИ КВЕКНУТИ!

БАШ ВОЛИМ СНЕГ! СВЕ ЈЕ ТАКО ТИХО И МИРНО...

ЧИНИ МИ СЕ КАО ДА ИДЕМ ПО ТОРТИ СА ШЛАГОМ...

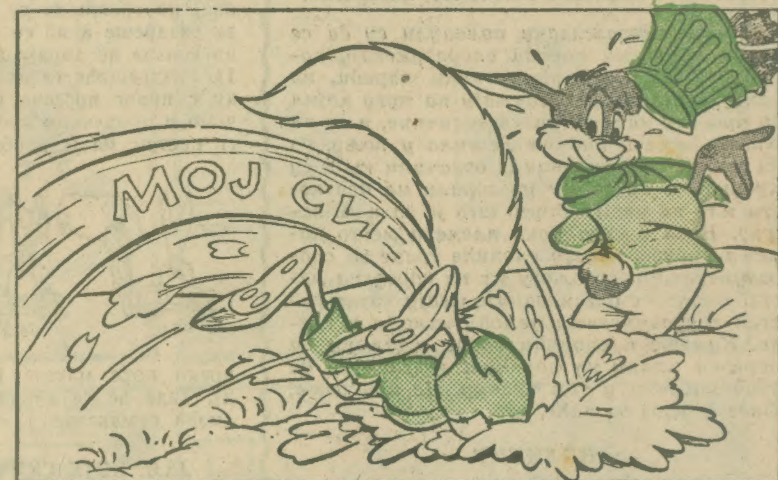
МОЈ СИ

ШТА ЈЕ, ЛИЈАНЕ? ДА СЕ НЕ ИГРАШ НОЈА?
БЛУБ УББ БЛУБ...
Copr. 1952, Walt Disney Productions
World Rights Reserved
Distributed by King Features Syndicate

ИЗВАДИ МЕ! ЗАГУШИЋУ СЕ!
ЖАО МИ ЈЕ! РАДО БИХ ТИ ПОМОГАО...

...АЛИ СЕ БОЈИМ ДА ЋУ ИЗГУБИТИ РАВНОТЕЖУ И ПАСТИ СА ОВЕ УЗАНЕ ОГРАДЕ!